

Målgruppe for beskæftigelsesindsatsen

DATO: 18. Marts 2015

Dansk Psykolog Forening har i oktober 2014 udarbejdet en analyse af beskæftigelsesmuligheder for psykologer på beskæftigelsesområdet.

Analysen er udarbejdet til brug for Psykologkampagnen, og har til hensigt at beskrive de lovgivningsmæssige, politiske, beskæftigelsesmæssige og forskningsmæssige forhold, der er bestemmende for udvikling og potentialer på beskæftigelsesområdet.

I det følgende afsnit kan du læse mere om målgruppen for beskæftigelsesindsatsen.

Borgere uden for arbejdsmarkedet

Beskæftigelsesministeriet anslår, at 750.000 danskere i den arbejdsdygtige alder mere eller mindre permanent står uden for arbejdsmarkedet¹.

Udvalgte nøgletal	Niveau
Antal bruttoledige	132.300
Dagpengemodtagere	96.600
Jobparate kontanthjælpsmodtagere	36.700
Aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere	94.751
Revalidering	7.500
Forrevalidering	1.600
Sygedagpenge	62.972
Fleksjob	58.200
Førtidspension	227.300
I alt:	717.923

Kilde: Beskæftigelsesministeriet.

Jobparat eller aktivitetsparat?

Som det fremgår af modellen, skelnes der mellem jobparate og aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Personer, over 30 år, som er jobparate, skal aktivt søge arbejde. Senest efter tre måneder bliver de mødt med et krav om at arbejde for kontanthjælpen.

¹Beskæftigelsesministeriet <http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Flere%20i%20arbejde/Udredning%20af%20beskaeftigelsesindsatsen/Kommissorium.aspx>

Personer, over 30 år, som er aktivitetsparate, får ret til en koordinerende sagsbehandler og en helhedsorienteret indsats, der kan bringe den enkelte tættere på et job.

Revalidering og forrevalidering

Personer på revalidering modtager en erhvervsrettet kommunal støtte - enten til boglig uddannelse, optræning inden for dit arbejdsområde eller egentlig omskoling til et andet erhverv. Revalidering er dels en erhvervsrettet aktivitet, dels en økonomisk hjælp. Formålet med revalidering er, at personer med nedsat arbejdsevne kan blive på arbejdspladsen eller komme videre i et job, der passer til deres arbejdsevner.

Personer der skal have lagt en plan for selve revalideringsforløbet skal ofte igennem en forrevalidering. Den indeholder som regel en arbejdsprøvning, hvor den ledige kan prøve kræfter, evner og muligheder af i forskellige arbejdsfunktioner.

Fokus på borgere med svag tilknytning til arbejdsmarkedet

Kommunernes Landsforening (KL) nævner i deres input til Carsten Koch udvalget^{2 3}, at gruppen af ikke-arbejdsmarkedspare borgere er en stor og meget heterogen målgruppe:

- 8 ud af 10 har helbredsproblemer i et omfang, der står i vejen for beskæftigelse
- 6 ud af 10 har problemer med deres faglige og praktiske kompetencer
- Op til hver fjerde har misbrugsproblemer
- Ca. hver 3. har problemer med netværk og gæld
- Omkring halvdelen vurderes at have manglende personlige kompetencer og en stor andel vurderes at have psykiatriske problemstillinger
- Hver anden på kontanthjælp og tre ud af fire langtidssygemeldte har svære eller moderate psykiske problemer

KL angiver i deres analyse af borgere med svag tilknytning arbejdsmarkedet⁴, at 40 pct. af de nye aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere i perioden 2010-2011 er **debutanter**⁵, mens 60 pct. er **gengangere**. Overordnet set er debutanter på kontanthjælpsydelse unge: 64 pct. er under 25 år, 18 pct. er mellem 25 og 39 år og 17 pct. er ældre 40 år. Sidstnævnte gruppe kommer for to ud af tre vedkommende fra sygedagpenge eller anden offentlig forsørgelse inden for beskæftigelsesområdet. Blandt gengangerne⁶ har 43 pct. hverken været i job eller

² KL's input til Carsten Koch ekspertudvalget om ikke-arbejdsmarkedspare:

http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_68298/cf_202/Input_til_Carsten_Koch_ekspertudvalget_om_ikke-arb.PDF

³ Carsten Koch-udvalget blev nedsat i februar 2013 for at "udrede den aktive beskæftigelsesindsats"

⁴ KL: Ind på arbejdsmarkedet - Fakta og analyse:

[http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_70040/cf_202/Ind_p- arbejdsmarkedet - Fakta og analyse.PDF](http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_70040/cf_202/Ind_p-_arbejdsmarkedet_-_Fakta_og_analyse.PDF)

⁵ Kl definerer en debutant som "en person, der ikke har været ikke-ledighed kontanthjælpsmodtager i perioden 2000 til 2006 (begge år inkl.) og ligeledes ikke har været kontanthjælpsmodtager med aktivitetsparat matchkategori i perioden 2007 til 2009 (begge år inkl.), og som i løbet af 2010 og 2011 tilgår kontanthjælp med aktivitetsparat matchkategori for første gang."

⁶ KL definerer gengangere som "en person, der tidligere har været enten ikke-ledig kontanthjælpsmodtager i perioden 2000 til 2006 (begge år inkl.), eller har været kontanthjælpsmodtager med aktivitetsparat matchkategori efter en periode på mindst 13 uger uden aktivitetsparat kontanthjælp."

under uddannelse to år før tilbagefald til aktivitetsparat kontanthjælp. 45 pct. har været i job, mens 22 pct. har været under uddannelse.

Kl opgør desuden, at 80% af de borgere, der var aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere i 2007 stadigvæk står uden for arbejdsmarkedet i 2014. De aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere er en heterogen gruppe med mange forskellige sammensætninger af sociale problematikker som illustreret af nedenstående figur:

Kilde: [KL](#)

Tabel 1. Forekomsten af udvalgte sociale karakteristika blandt hhv. modtagere af aktivitetsparat kontanthjælp og personer i job eller under uddannelse (SU) per 1. januar 2013

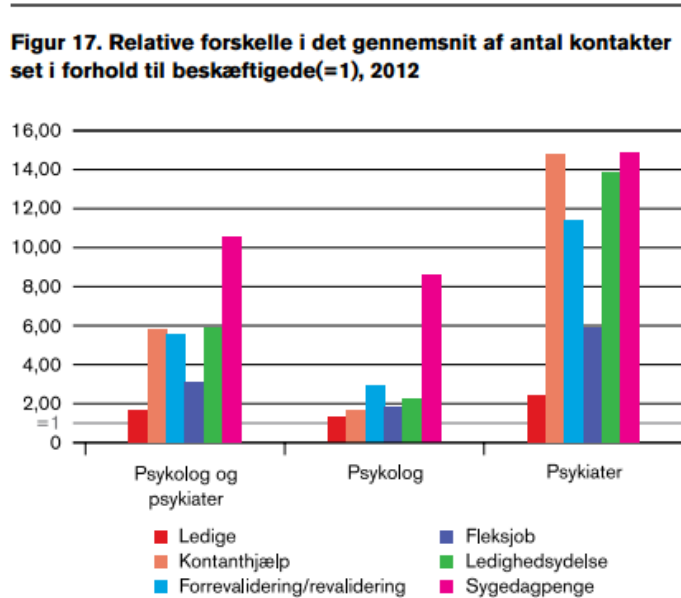
Sociale karakteristika	Ikke-jobparat kontanthjælp			Lønindkomst eller SU		
	Under 30 år	Over 30 år	I alt	Under 30 år	Over 30 år	I alt
Lang offentlig forsørgelse Modtaget offentlig forsørgelse i min 3 år uden én kalendermåneds afbrud	19%	47%	37%	-	-	-
Frafald fra flere uddannelser Afbrudt mindst 2 uddannelser	29%	18%	22%	8%	6%	7%
Lavt uddannelsesniveau Har uoplyst eller grundskole som højeste uddannelsesniveau	88%	61%	71%	36%	16%	22%
Dårligt helbred Har haft mindst 30 kontakter til praksissektoren i løbet af 2011	9%	12%	11%	2,1%	3,4%	3,1%
Bor i særligt udsat boligområde Bor i et særligt udsat boligområde, jf. liste pr. 1. februar 2014	4%	8%	6%	1,4%	0,5%	0,8%
Mor offentlig forsørget Moder offentligt forsørget i min 80 pct. af året, da personen var 17 år. Kun opgjort for personer under 30 år	21%	-	-	8%	-	-
Ustabil boligsituation Ny bopæl primo året i mindst 5 ud af de seneste 10 år	38%	22%	28%	16%	5%	8%
Anbragt uden for hjemmet som barn Både tvungne og frivillige anbringelser, dog ekskl. kost-, efter-, ungdomsskoler, skoleskib mv. samt eget værelse og lignende	17%	8%	12%	1,8%	1,2%	1,4%
Enlig forsørger Er enlig forsørger per 1. januar 2013	12%	17%	15%	6%	6%	6%
Eget barn anbragt uden for hjemmet Eget barn anbragt aktuelt eller tidligere. Både tvungne og frivillige anbringelser, dog ekskl. kost-, efter-, ungdomsskoler, skoleskib mv. samt eget værelse og lignende	1,6%	11%	8%	0,04%	1,5%	1,1%
Kriminel Dømt efter straffeloven, våbenloven eller lov om euroforiserende stoffer (2010-2012)	14%	7%	10%	1,3%	0,2%	0,5%
Indvandrer fra ikke-vestligt land	13%	29%	23%	5%	4%	4%

Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra DST.

KL konkluderer, at manglende uddannelse er den hyppigste risikofaktor. Det viser sig blandt andet, at 45 pct. af aktivitetsparate unge mellem 18 og 28 år har ikke en 9. klasseeksamen. Borgere med ikke-vestlig baggrund fylder også en del i statistikken og endelig bruger gruppen af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere sundhedssystemet mere intensivt end andre borgere. KL peger især på et forhøjet forbrug hos gruppen af det psykiatriske system og vagtlægeordningen – Gruppen har således kontakt til en psykiater 14 gange så ofte som borgere i beskæftigelse og indlægges tre gange så meget på hospitaler.

KL har også sammenlignet kontakt til psykolog hos gruppen af borgere på kontanthjælp med hyppigheden hos borgere i beskæftigelse og finder ikke nogen signifikant forskel. Forbruget af psykologydelse stiger hos borgere, der modtager sygedagpenge samt forrevalidering og revalidering, hvilket må anses som naturligt. Se nedenstående to figurer for den relative

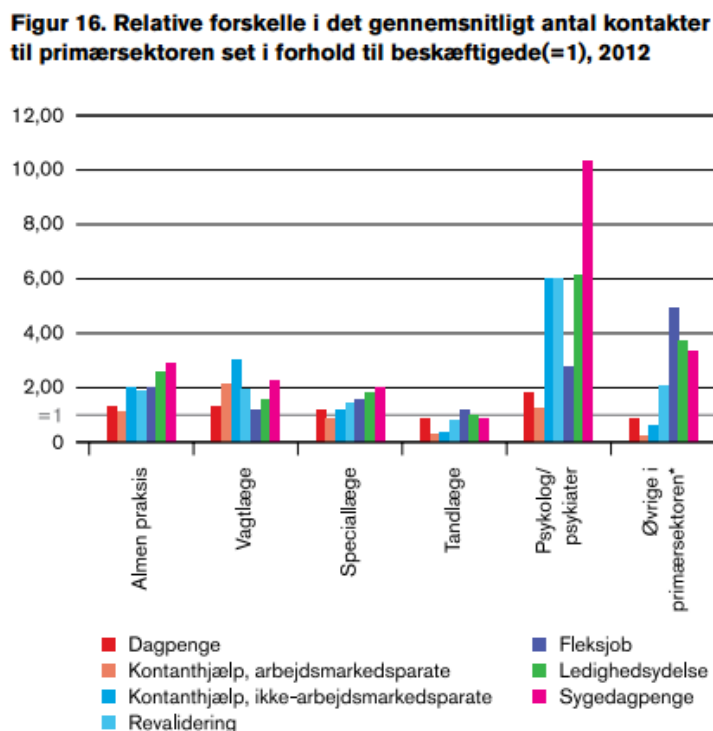
forskel i gennemsnit af antal kontakter hos gruppen af aktivitetsparate ledige set i forhold til beskæftigede.

Figur 1: Aktivitetsparate borgeres kontakt til psykiatere og psykologer sammenlignet med borgere i beskæftigelse.

Kilde: KL

Kilde: KL-analyse baseret på DREAM og data fra Sygesikringsregisteret.
Note: Data er alders- og kønsstandardiserede.

Figur 2: Aktivitetsparate borgeres kontakt til primærsektoren sammenlignet med borgere i beskæftigelse.

Kilde: KL

Kilde: KL-analyse baseret på DREAM og data fra Sygesikringsregisteret.
Note: * omfatter kontakt til fysioterapeuter, kiropraktorer, fodterapeuter m.m.

Færre får tilkendt førtidspension

Som følge af reformen af førtidspensionssystemet er der (intentionelt) sket fald i antallet af borgere, som får tilkendt førtidspension. Konsulentfirmaet Mploy har evalueret implementeringen af førtidspensionsreformen, og den overordnede konklusion er, at kommunerne er godt i gang med at implementere reformen - men at der stadig er lang vej igen⁷. Stort set alle kommuner har således etableret det tværfaglige rehabiliteringsteam, og antallet af nye tilkendegivelser af førtidspension er faldet fra over 17.000 årligt i 2010 til omkring en tredjedel i 2013. Denne udvikling er fortsat i 2014, hvor cirka 1200 i kvartalet har fået førtidspension. Udviklingen illustreres i nedenstående figur, der også viser andelen af tilkendelserne, som skyldes en psykisk lidelse.

FOP2: Kommunale nytilkendelser af førtidspension efter diagnose

	2010	2011	2012	2013
I alt	17 152	15 969	14 621	5 743
Heraf psykiske lidelser	8 812	7 781	7 165	2 462

Kilde: Ankestyrelsen

Tilrettelæggelse og input til kommunernes ressourceforløb

I takt med, at flere borgere kommer i ressourceforløb, bliver der øget brug for psykologer i indsatsen for at få de mange psykisk sårbare videre i livet. Mploys evaluering af status for implementering af reformen⁸ viser, at kommunerne ikke er nået så langt med de dele af reformen, der ligger efter mødet i rehabiliteringsteamet. Kommunerne har med andre ord endnu ikke stor erfaring med, hvordan den koordinerede og tværfaglige indsats for borgeren virker. De oplever også andre udfordringer, der i værste fald kan vanskeliggøre den fortsatte udvikling og implementering af en målrettet tværfaglig indsats i ressourceforløbene. Mploy skriver blandt andet om kommunernes eksekvering af ressourceforløbene:

”Det betyder, at udvikling af nye indsatser og nye kombinationer af eksisterende indsatser for borgere i ressourceforløb – eksempelvis indsatser, der fokuserer på at arbejde med borgernes motivation og tværfaglige indsatser i kombination med virksomhedscentre – fortsat er et uopdyrket område ”

Bedre hjælp til gruppen af sårbare unge

Kommunerne har imidlertid ikke været gode nok til at erstatte tilkendelser af førtidspension med ressourceforløb for borgere under 40 år og antallet af ressourceforløb er samlet set meget lavere end forventet. Således var Arbejdsmarkedsstyrelsens vurdering, da reformen trådte i

⁷Evaluering af implementeringen af reformen af førtidspension og fleksjob:

http://ams.dk/da/Aktuelt/Nyheder/2014/03-18_evaluering_af_implementeringen_af_reformen_af_foertidspension_og_fleksjob.aspx

⁸http://ams.dk/da/Aktuelt/Nyheder/2014/03-18_evaluering_af_implementeringen_af_reformen_af_foertidspension_og_fleksjob.aspx

kraft, at 14.600 ville blive tildelt et ressourceforløb i stedet for førtidspension. Antallet viste sig i udgangen af 2013 at være betydeligt lavere (omkring 2000, se bilag 2), hvilket blev kritiseret af både beskæftigelsesminister og presse. Antallet af ressourceforløb er siden steget og i september 2014 var antallet det samlede antal ressourceforløb på 6006 - der er således stadig pæn vej til at nå 14.600.

Der er en stor andel af unge under 40 år, der ikke er arbejdsmarkedsparate og tidligere ville været blevet tilkendt førtidspension, der nu er på kontanthjælp. Endvidere viser tal, at næsten hver tredje på kontanthjælp har psykiske lidelser. Borgere på dagpenge, sygedagpenge, kontanthjælp eller førtidspension er således i langt højere grad end borgere i job ramt af psykiske lidelser og tallet er stigende. I 2003 var 17 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i behandling på et sygehus eller fik receptpligtig medicin. I 2011 var tallet steget til 30 procent – se nedenstående figur.

Psykiske lidelser	2003	2011
Beskæftigede	5,1	6,9 pct.
Arbejdsløse	8,9	11,6 pct.
Sygedagpenge	15,9	28,9 pct.
Kontanthjælp	16,9	30,3 pct.
Førtidspension	32,1	37,4 pct.

Kilde: Ulighed i sundhed – modtagere af indkomstoverførsler har større helbredsproblemer, CASA og Institut for Folkesundhedsvidenskab, 2014.

Fra 2000 til 2010 blev antallet af tilkendelser af førtidspension til 18-39-årige med baggrund i psykiske lidelser mere end fordoblet⁹ og andelen af tilkendelser på baggrund af psykiske lidelser (i forhold til det samlede antal tilkendelser) tegnede sig i 2010 for knap 75 pct. af førtidspensionerne for borgere under 40 år mod 50% i 2000. Fire diagnoser (periodisk depression, posttraumatisk belastningsreaktion m.v., psykisk udviklingsforstyrrelse og forstyrrelser i personlighedsstruktur og adfærd) stod for næsten halvdelen af væksten i antal tilkendelser til 18-39-årige på baggrund af psykiske lidelser, og gik fra at udgøre ca. 1/6 af tilkendelserne i 2000 til næsten 1/3 af tilkendelserne i 2010.

Informationerne er hentet fra en analyse udført af KL i 2013, der gav anledning til af flere fagpersoner rettede kritik mod brugen af psykiske diagnoser¹⁰. Selv hvis man godtager denne kritik, illustrerer tabellen nedenfor, at et stort antal borgere med psykiske lidelser ikke længere vil få tilkendt førtidspension og derfor skal i ressourceforløb, hvis de skal modtage den nødvendige støtte og eventuelt bevare en tilknytning til arbejdsmarkedet. Lige nu ”parkeres” en stor del af denne gruppe borgere på kontanthjælp og hænger således fast i systemet¹¹.

FOP10: Kommunale nytilkendelser af førtidspension efter diagnose, pr. kvartal

	2012	2012	2012	2013	2013	2013	2013	2014	2014
	K2	K3	K4	K1	K2	K3	K4	K1	K2

⁹ Analyse af tilgangen til førtidspension blandt personer under 40 år - fokus på udvalgte psykiske lidelser: http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_66746/cf_202/Unge_f-rtidspensionister_og_psykiske_lidelser.PDF

¹⁰ Lettere psykiske lidelser giver oftere førtidspension: <http://www.kl.dk/Momentum/Lettere-psykiske-lidelser-giver-oftere-fortidspension-id103411/?section=132442>

¹¹ Førtidspension: Få kommuner efterlever loven: <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2014/03/31/173142.htm>

I alt	3 304	2 966	4 234	2 285	1 171	1 090	1 221	1 263	1 234
Gr1 Psykiske lidelser	1 626	1 405	2 104	1 158	462	401	451	475	481
Gr2 Bevægeapparatsygdomme	600	554	778	388	158	136	176	158	160
Gr3 Hjerter- og karsygdomme	218	190	262	136	86	99	88	116	104
Gr4 Sygdomme i nervesystem og sanseorganer	206	191	321	165	98	120	128	120	137
Gr5 Kræftsygdomme	216	207	259	146	175	153	153	163	153
Gr6 Sygdomme i åndedrætsorganer	61	92	96	52	29	39	35	38	35
Gr7 Medfødte misdannelser	42	31	36	19	10	17	18	16	17
Gr8 Ulykkestilfælde, vold mv.	119	129	141	66	39	31	40	44	29
Gr9 Social indikation	2	5	5	6	1	0	0	0	0
Gr10 Øvrige diagnoser	174	138	187	107	67	52	56	65	70

Kilde: Ankestyrelsen

Aktuelle politiske strømninger der får betydning for målgruppen

Carsten Koch-udvalgets rapport II

Rapporten udkom d. 17. marts 2015 og indeholder policy-anbefalinger angående beskæftigelsesindsatsen for ikke-arbejdsmarkedsparete borgere, herunder kontanthjælpsmodtagere samt personer på sygedagpenge, ledighedsydelse og revalidering.

Ekspertgruppen lægger med sine anbefalinger op til en ny og langt mere virksomhedsrettet indsats for de godt 500.000 borgere, som rapporten omhandler. Samtidig peger ekspertgruppen på, at der er behov for mere kvalitet og indhold i den tværfaglige indsats samt større fokus på at sikre, at også udsatte borgere får mere uddannelse.¹²

¹²<http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2015/03/Regeringen%20har%20modtaget%20Kochudvalgets%20anbefalinger.aspx>

KL's politiske udspil: Ind på arbejdsmarkedet

KL efterlyser en øget tværfaglig beskæftigelsesindsats for de ikke-arbejdsmarkedssparate, hvor man i højere grad fokuserer på forebyggelse og behandling inden for det psykiatriske og psykologiske felt. Derudover peger KL på et behov for at integrere behandling af psykiatriske problemstillinger, mestringsindsatser og virksomheds- og uddannelsesindsatser i indsatsen. Endelig efterlyser KL hvordan psykologisk og pædagogisk forskning kan inddrages i forhold til viden om relationer, motivation, engagement i beskæftigelsesindsatsen og fremhæver i sit papir betydningen af den professionelle evne til at engagere og inddrage¹³.

Derudover udkom KL den 6. november 2014 med et politisk udspil, der sætter fokus på borgere med svag tilknytning til arbejdsmarkedet og reintegration af denne gruppe. Udspillet indeholder konkrete anbefalinger til Folketinget, der sigter til at skabe bedre indsatser for borgere i beskæftigelsessystemet. Psykologer vil være en oplagt faggruppe at bruge i realiseringen af en del af de fremsatte forslag. Det gælder især følgende anbefalinger i udspillet:

- **En rehabiliterende beskæftigelsesindsats.** Beskæftigelsesindsatsen skal have et bredt sigte og sammentænkes med de øvrige kommunale indsatser på social- og sundhedsområdet for at opnå en rehabiliterende effekt. KL mener, at der bør ske et paradigmeskift i beskæftigelsessystemet, hvor fokus flyttes til *rehabilitering*.¹⁴
- **Borgeren skal gøres til en samarbejdspartner,** hvilket involverer et øget ejerskab og ansvar til borgeren i form af motivation, tro på egne evner og mulighed for at tage ansvar for egen situation.
- **Styrkelse af det tværfaglige arbejde,** herunder effektiv udredning og behandling. KL foreslår her, at den kliniske funktion fra regionen (i rehabiliteringsteamet) skal kunne henvise til relevant behandling, når borgeren er u – eller underbehandlet. En bedre screening kan finde sted i jobcentrene via psykologerne, der har kompetencer til at screene og vurdere udredninger, evt. i samarbejde med en lægekonsulent, om borgeren bør henvises til egen læge og oplyse om behandlingsmuligheder ved psykiske vanskeligheder.
- **Skab rummelige uddannelser.** KL vil, at inklusion på ungdomsuddannelserne kommer på den politiske dagsorden, så disse kan rumme den øgede tilstrømning af unge som følge af uddannelsespålæg til unge under 30 år. Dette involverer blandt andet behov for støttende tilbud af social karakter eller i form af psykologbistand.
- **Understøttelse af god implementering.** KL skriver her, at en reform af indsatsen for ledige med svag tilknytning til arbejdsmarkedet skal underbygges med midler til kompetenceløft hos ledere og medarbejdere. Efteruddannelsen skal ud over at være praksisnær, anvendelsesorienteret og fleksibel, have fokus på flerfaglige mål, mødet

¹³ Input til Carsten Koch-udvalgets fase II: <http://www.kl.dk/Beskaftigelse-og-integration1/Inpu-til-Carsten-Koch-udvalgets-fase-II-id157767/?n=0>

¹⁴ KL definerer begrebet som ”En målrettet og tidsbestemt samarbejdsproces mellem en borger, pårørende og fagfolk. Formålet er at borgeren som har eller er i risiko for at få betydelige begrænsning i sin fysiske, psykiske og/eller sociale funktionsevne, opnår et selvstændigt og meningsfuldt liv. Rehabilitering baseres på borgerens hele livssituation og beslutninger, og består af en koordineret, sammenhængende og vidensbaseret indsats”

med borgeren, samtalen, motivations- og relationsarbejde. Der skal på lige vis finde en opkvalificering sted af undervisere på uddannelsesinstitutioner. Psykologer er kompetente til at bidrage til opkvalificering af kollegaer i jobcentrene eller som eksterne konsulenter. Dette gælder især den del af opkvalificering, der handler om mødet med borgeren, samtalen, motivations- og relationsarbejde.